

Nr 105

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 48 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 mars 1966, föreslagit riksdagen att a) för Tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.; b) medgiva att den av Norrbottens järnverk aktiebolag disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret, efter beslut av Kungl. Maj:t, ökas till högst 125 000 000 kr.

Propositionen

I propositionen föreslås, att Norrbottens järnverk aktiebolag erhåller dels ett aktieägarettillskott av 100 milj. kr. för att förbättra företagens likviditet och dels ett kapitaltillskott av 50 milj. kr. att användas för investeringar i järnverket. För ändamålet hemställs att på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 anvisas ett reservationsanslag av 100 milj. kr. Vidare hemställs om riksdagens medgivande att den av bolaget disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret på f. n. högst 75 milj. kr. ökas med 50 milj. kr. till högst 125 milj. kr.

Beträffande innehållet i förslaget får utskottet, i den mån inte redogörelse lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

Motioner

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils-Eric Gustafsson* (I: 689) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset (II: 848), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte med bifall till propositionen nr 48 i övrigt 1) medgiva att den av Norrbottens järnverk aktiebolag disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret, efter beslut av Kungl. Maj:t, ökas till högst 175 000 000 kr., samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att den av bolaget beslutade utredningen må ske under beaktande av vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Åkerlund* och *Strandberg* (I: 691) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 849), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att a) Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande aktiekapital skall nedsättas med 100 milj. kr., b) för nyteckning av aktier i bolaget med 100 milj. kr. till 120 % kurs anvisa på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten ett investeringsanslag av 120 milj. kr., varav 20 milj. kr. tillförs reservfonden, c) lämna bolaget garanti för lån till högst 40 milj. kr. samt d) i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad i motionerna i övrigt anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg* (I: 690) och den andra inom andra kammaren av herrar *Petersson* och *Nilsson* i Agnäs (II: 850), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att frågan om samgående mellan Norrbottens järnverk aktiebolag och LKAB skall ingå i den utredning angående järnverksbolagets organisation m. m. som omnämns i propositionen nr 48;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Ståhl* väckt motion (II: 851), vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att kontakter snarast måtte upptas med representanter för den enskilda svenska järnhanteringen i syfte att om möjligt uppnå sådan samordning av driften att den framtida tillverkningen vid Norrbottens järnverk inordnas som ett naturligt led i en större produktionskedja, eventuellt i anslutning till tidigare planerad utbyggnad för vissa mellansvenska järnverk, samt att villkoren för en sådan samverkan finge närmare prövas därest kontakterna skulle leda fram till någon form av förhandlingar.

Beträffande motiveringen för de ifrågavarande motionsyrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 848, I: 691, II: 850 och II: 851.

Utskottet

Av statsrådsprotokollet framgår att Norrbottens järnverk aktiebolag (NJA) f. n. har ett aktiekapital på 300 milj. kr. Vidare har bolaget för att täcka sitt behov av rörelsekapital medgetts att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 75 milj. kr. Sedan år 1954 har bolaget inte erhållit något kapitaltillskott av staten. På förslag av Kungl. Maj:t godkände riksdagen år 1959 riktlinjerna för utbyggnad av järnverket med ett varmvälsverk och ett kallvälsverk för tillverkning av tunnplåt. Anläggningskostnaderna beräknades till väsentlig del kunna bestridas av bolaget; huruvida något kapitaltillskott från statens sida framdeles kunde bli erforderligt

skulle klarläggas senare. Järnverkets produktion har avsevärt ökat, från 250 000 ton valsverksprodukter år 1955 till 456 000 ton år 1965. För innevarande år beräknas produktionen stiga till 490 000 ton. Leveranserna av järnverkets produkter har i stort sett följt samma utveckling, varför avsättningarna av dess produktion volymmässigt sett varit tillfredsställande. Under åren 1960—1965 har investeringsverksamheten legat på hög nivå. Av de cirka 216 milj. kr. som dessa år investerats i järnverket hänför sig ungefär hälften till tunnplåtsvalsverken. Vid järnverket finns f. n. inemot 3 400 anställda.

Det framgår vidare av handlingarna att det ekonomiska utfallet av järnverksrörelsen under senare år inte utvecklats lika gynnsamt som produktionen och leveranserna. Verksamheten lämnade från mitten av 1950-talet, då valsverksproduktionen började, t. o. m. år 1961 ekonomiskt godtagbara resultat; bl. a. lämnade rörelseöverskotten utrymme för erforderliga avskrivningar. Fr. o. m. år 1962 har rörelsen gått med förlust. Företagsekonomiskt motiverade avskrivningar på anläggningarna har sedan dess inte kunnat ske i full utsträckning och en tidigare genom avsättningar uppbyggd lagerreserv har till stor del lösts upp. För år 1965 har knappt 1 milj. kr. stått till förfogande för avskrivningar, medan avskrivningsbehovet f. n. beräknas till drygt 30 milj. kr. årligen.

Orsaken till de senare årens ogynnsamma rörelseresultat är främst det stora prisfallet på valsat stål på världsmarknaden. På två av bolagets huvudprodukter, stångjärn och balk, uppges sålunda priserna i början av innevarande år ha legat inte mindre än 22 % under motsvarande priser i början av år 1960. Prisnedgången är en följd av förhållandet att järnverken i Sverige, på kontinenten och i Amerikas förenta stater byggt ut sina anläggningar i sådan omfattning att den samlade produktionskapaciteten ökat i snabbare takt än konsumtionen av stål. Detta har i sin tur medfört en stark priskonkurrens med återverkningar i första hand på mindre företag och företag som i likhet med NJA varit relativt nyetablerade.

Bolaget har nu kommit i ett läge som nödvändiggör kapitaltillskott. I syfte att trygga företagets likviditet för den närmaste tiden föreslår departementschefen att staten ger bolaget stöd i form av ett aktieägarettillskott av 100 milj. kr. utan förräntnings- och återbetalningsskyldighet. Ett tillskott av denna storlek anses räcka till att lösa in kortfristiga räntebärande betalningsförpliktelser m. m., att ge en viss säkerhetsmarginal för eventuellt tillkommande likviditetspåfrestningar samt att slutföra pågående investeringar och göra smärre investeringar av karaktären ersättningsanskaffningar. Däremot anses det nämnda tillskottet inte ge utrymme för större angelägna investeringar. Lönsamheten av dylika investeringar avses skola närmare utredas inom bolaget. Frågan om ytterligare kapitaltillskott för investeringsändamål får enligt departementschefen framdeles underställas riksdagens prövning i den mån bolaget i anslutning till utredningen lägger

fram färdiga investeringsprojekt som bedöms uppfylla kraven på god lönsamhet. Med hänsyn till att bolagets i varulager och kundfordringar bundna belopp vida överstiger den rörelsekredit intill 75 milj. kr. som bolaget sedan år 1954 disponerar i riksgäldskontoret, föreslår departementschefen att kreditens maximibelopp höjs till 125 milj. kr.; härigenom kan vid behov f. n. bundna medel i motsvarande mån frigöras för redan nu aktuella investeringsändamål.

Med hänsyn till vikten och omfattningen av Kungl. Maj:ts förevarande förslag från finansiell synpunkt samt till den stora betydelse det äger för näringslivet i Norrbotten har utskottets vederbörande avdelning besökt järnverket och haft överläggningar med företagsledningen. Under besöket har kunnat konstateras att anläggningarna befinner sig i gott skick och att verksamheten vid företaget bedrivs affärsmässigt och effektivt, även i fråga om kontakterna mellan ledningen och de anställda i skilda funktioner. Det bör i sistnämnda hänseende framhållas att avgången bland de vid järnverket anställda är mycket låg jämförd med den svenska industrin i övrigt. Verket har numera bl. a. inriktat sig på tillverkning av vissa halvfabrikat och specialprodukter med goda avsättningsmöjligheter. Fortlöpande samråd sker härvid med andra företag inom branschen, vilket förhållande utskottet med tillfredsställelse noterat. Som ett led i en effektivare marknadsföring har försäljningskontoret förlagts till Stockholm.

Emellertid må å andra sidan framhållas att NJA i förhållande till konkurrerande järnverk på kontinenten är en liten enhet, vilken på grund av sitt geografiska läge nödgas arbeta under speciella svårigheter. Bl. a. krävs en lagerhållning av bränsle och färdiga produkter utöver det normala för ett järnverk av denna storleksordning, vilket tidvis såsom under en sträng vinter med nedlagd sjöfart medför att avsevärda kapitalbelopp bindes. En starkt bidragande orsak till försämringen av järnverkets ekonomiska resultat har varit de tekniska problem som förevarit vid inkörningen av det nya varmvälsverket.

Den överkapacitet som f. n. finns vid de stålproducerande företagen i Europa inger inte förhoppning om någon avsevärd uppgång av stålpriserna inom överskådlig tid. NJA måste liksom konkurrerande företag följa priserna på världsmarknaden, vilka beror på en fast notering. Detta sett tillsammans med stegringen av lönenivån gör att järnverket, om särskilda åtgärder inte vidtas, kommer att få stora svårigheter att framdeles upprätthålla driften. En tanke som härvid i och för sig ligger nära till hands är att lägga ned järnverket. Departementschefen har i statsrådsprotokollet uttalat att järnverkets fortbestånd trots de aktuella svårigheterna inte kan sättas i fråga. Mot bakgrunden av såväl de allmänna närings- och försörjningspolitiska skälen för järnverkets tillblivelse som de gynnsamma yttre förhållanden vilka även i dagens för verket kritiska läge kunnat iakttas inom företaget delar utskottet departementschefens uppfattning. Såvitt utskottet

kunnat finna är denna f. ö. allmänt sett obestridd. Den aktuella ekonomiska krisen har enligt utskottets mening sin grund i faktorer på vilka verksledningen haft små möjligheter att utöva något inflytande. Enligt utskottets uppfattning är verksledningen energiskt inriktad på att genom rationaliseringar effektivisera driften för att snarast möjligt åter göra järnverksrörelsen lönsam. Beträffande varmvalsverket görs stora ansträngningar för att genom påbyggnad göra det fullt driftsdugligt.

Sammanfattningsvis har utskottet vid sin prövning av Kungl. Maj:ts förslag kommit till den slutsatsen att detsamma med hänsyn till föreliggande förhållanden bör vinna riksdagens bifall. Utskottet tillstyrker sålunda propositionsförslaget. Av utskottets ställningstagande följer, att utskottet inte anser sig böra biträda de yrkanden som framställts dels i motionerna I: 689 och II: 848, i vad avser en ökning av bolagets rörliga kredit i riksgäldskontoret till högst 175 milj. kr., och dels i motionerna I: 691 och II: 849, i vad avser nedsättning av bolagets aktiekapital, nyteckning av aktier samt viss lånegaranti.

I motionerna I: 690 och II: 850 hemställes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära att frågan om samgående mellan NJA och LKAB skall ingå i den i statsrådsprotokollet omnämnda utredningen angående järnverket. Enligt vad utskottet erfarit har i två likalydande motioner, I: 542 och II: 669, vilka väckts vid riksdagens början och hänvisats till bankoutskottet, hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en skyndsam undersökning av olika möjligheter för att öka sysselsättningen inom Norrbottens län utöver ramen för den nuvarande verksamheten. I motiveringen för sistnämnda motionsyrkande berörs även frågan om intensifiering av samarbetet mellan NJA och LKAB i syfte att öka verksamheten i Norrbotten. Enligt utskottets mening bör prövningen av den i motionerna I: 690 och II: 850 framförda frågan anstå i avvaktan på riksdagens ställningstagande till det nyss angivna motionsyrkandet, i vilket samarbetet mellan de ifrågavarande företagen ingår som ett led i överväganden av större räckvidd än varom i detta sammanhang är fråga. Med hänsyn härtill anser utskottet att motionerna I: 690 och II: 850 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Vad nu anförts avser även vissa av de i motionerna I: 689 och II: 848 anförda synpunkterna.

I motionen II: 851 hemställes om vissa åtgärder för en sådan samordning av driften att den framtida tillverkningen vid NJA inordnas som ett naturligt led i en större produktionskedja eventuellt i anslutning till tidigare planerad utbyggnad av vissa mellansvenska järnverk. Med hänvisning till vad utskottet i det föregående anført rörande inriktningen av NJA:s verksamhet anser utskottet någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i enlighet med berörda motionsyrkande inte påkallad.

Vad slutligen angår vissa särskilda synpunkter som framförts i motionerna I: 689 och II: 848 samt I: 691 och II: 849 vill utskottet framhålla, att

desamma syns utskottet innefatta problem som det närmast torde ankomma på företagsledningen att ta ställning till. Med hänsyn härtill anser utskottet någon särskild åtgärd från riksdagens sida inte påkallad i nu angivna hänseenden.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

1. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 689 och II: 848 ävensom I: 691 och II: 849, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,
 - a) för *Tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.;
 - b) medge att den av Norrbottens järnverk aktiebolag disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret, efter beslut av Kungl. Maj:t, ökas till högst 125 000 000 kronor;
2. att motionerna I: 691 och II: 849, i vad de ej behandlats under 1., icke må bifallas av riksdagen;
3. att motionerna I: 689 och II: 848, i vad de ej behandlats under 1., icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;
4. att motionerna I: 690 och II: 850 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;
5. att motionen II: 851 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 maj 1966

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit:

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Axel Andersson, Einar Persson, Per Jacobsson, Svensson, Söderberg, Bengtson, Harry Carlsson, Mårtensson, Bertil Petersson, Herbert Larsson, Åkerlund, Strandberg och Johan Olsson; samt

från andra kammaren: herrar Karlsson i Olofström, Almgren, Mellqvist, fru Lewén-Eliasson, herr Larsson i Hedenäset, fröken Olsson, herrar Lindholm, Lassinantti, Björkman, Nelander, Blomkvist, Källstad, Tobé, Petersson och Sjönell.

Reservationer

1) av herrar *Åkerlund, Strandberg, Björkman* och *Petersson*, vilka ansett dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 2 börjar med »Av statsrådsprotokollet» och på s. 5 slutar med »viss lånegaranti», bort ha följande lydelse:

»Av statsrådsprotokollet framgår att Norrbottens järnverk aktiebolag (NJA) f. n. har ett aktiekapital på 300 milj. kr. Vidare har bolaget för att täcka sitt behov av rörelsekapital medgett att disponera en rörlig kredit i riksgäldskontoret på högst 75 milj. kr. Sedan år 1954 har bolaget inte erhållit något kapitaltillskott av staten. På förslag av Kungl. Maj:t godkände riksdagen år 1959 riktlinjerna för utbyggnad av järnverket med ett varmvälsverk och ett kallvälsverk för tillverkning av tunnplåt. Anläggningskostnaderna beräknades till väsentlig del kunna bestridas av bolaget; huruvida något kapitaltillskott från statens sida framdeles kunde bli erforderligt skulle klarläggas senare. Järnverkets produktion har avsevärt ökats, från 250 000 ton välsverksprodukter år 1955 till 456 000 ton år 1965. För innevarande år beräknas produktionen stiga till 490 000 ton. Leveranserna av järnverkets produkter har i stort sett följt samma utveckling, varför avsättning nåtts för dess produktion. Under åren 1960—1965 har investeringsverksamheten legat på hög nivå. Av de cirka 216 milj. kr. som dessa år investerats i järnverket hänför sig ungefär hälften till tunnplåtsvälsverken. Vid järnverket finns f. n. inemot 3 400 anställda.

Det framgår vidare av handlingarna att det ekonomiska utfallet av järnverksrörelsen under senare år inte utvecklats gynnsamt. Verksamheten lämnade från mitten av 1950-talet, då välsverksproduktionen började, t. o. m. år 1961 rörelseöverskott, vilka medgav erforderliga avskrivningar samt vissa nedskrivningar av varulagret. Någon utdelning på det av staten investerade kapitalet har dock icke kunnat lämnas. Fr. o. m. år 1962 har rörelsen gått med förlust. Företagsekonomiskt motiverade avskrivningar på anläggningarna har sedan dess inte kunnat ske i full utsträckning och en tidigare genom avsättningar uppbyggd lagerreserv har till stor del lösts upp. För år 1965 har knappt 1 milj. kr. stått till förfogande för avskrivningar, medan avskrivningsbehovet f. n. beräknas till drygt 30 milj. kr. årligen. Vid utgången av år 1965 beräknas det avskrivningsbehov, som icke blivit täckt av bokföringsmässiga avskrivningar motsvara 48 miljoner kronor. Med hänsyn till den stora betydelse Norrbottens järnverk har för näringslivet i Norrbotten och de stora finansiella åtaganden för statens del som aktualiserats i förevarande proposition har utskottets vederbörande avdelning vid besök på platsens besiktiga järnverket samt inhämtat ytterligare upplysningar av företagsledningen. Utskottet har därvid kommit till den slutsatsen att järnverket, som hittills befunnit sig i en uppbyggnadsperiod,

i vissa delar ännu icke nått önskvärd stabilitet. Otvivelaktigt finns ett betydande utrymme för rationaliseringar. Utskottet har däremot icke vunnit klarhet om bästa sättet att avhjälpa de brister, som bl. a. vidlåder det omdiskuterade varmvalsverket. Företagsledningen har därvidlag upplyst om att projektering av ny valsverksutrustning av annan konstruktion påbörjats. Lösningen av detta problem är av stor betydelse för frågan om fortsatt valsning av tunnplåt på basis av material som bolaget självt tillverkat. För att utröna möjligheten att på andra vägar upprätthålla kallvalsningen kan prov alternativt igångsättas med inköpta varmvalsade band. I fråga om balktillverkningen m. m. har en viss ökad manufakturering tillkommit. Försäljningen är numera inriktad på den skandinaviska marknaden, där ca 75 procent av produktionen avsättes. En utbyggnad av försäljningsorganisationen har ägt rum. Försäljningskontoret har förlagts till Stockholm. Fortlöpande samråd om viss marknadsuppdelning äger rum med andra företag inom branschen, vilket förhållande utskottet med tillfredsställelse noterar. Utskottet har slutligen fått ett gott intryck av ledningens och personalens vilja att nå effektivitet i produktion och försäljning.

Det har uppgivits att den viktigaste orsaken till de senaste årens ogynnsamma rörelseresultat är det stora priset på valsat stål på världsmarknaden. På två av bolagets huvudprodukter, stångjärn och balk, uppges sålunda priserna i början av innevarande år ha legat inte mindre än 22 % under motsvarande priser i början av år 1960. Prisnedgången är en följd av förhållandet att järnverken i Sverige, på kontinenten och i Amerikas förenta stater byggt ut sina anläggningar i sådan omfattning att den samlade produktionskapaciteten ökat i snabbare takt än konsumtionen av stål. Detta har i sin tur medfört en stark priskonkurrens med återverkningar i första hand på företag som i likhet med NJA icke varit konsoliderade. Den överkapacitet som f. n. finns vid de stålproducerande företagen i Europa inger heller inte förhoppning om någon avsevärd uppgång av stålpriserna inom överskådlig tid och NJA måste liksom konkurrerande företag följa världsmarknadens prisnoteringar. Detta sett tillsammans med stegringen av lönenivån gör att järnverket, om särskilda åtgärder inte vidtas, kommer att få stora svårigheter att upprätthålla driften.

Utskottet anser att järnverkets fortbestånd trots dessa svårigheter inte kan ifrågasättas. De allmänna närings- och försörjningspolitiska skälen i Norrbotten och det förhållandet att järnverket nu har en omfattande produktion av tekniskt fullvärdiga produkter talar enligt utskottets mening för fortsatt drift. De aktuella svårigheterna på prissidan har icke enbart träffat NJA utan har drabbat branschen i dess helhet. Bolaget behöver emellertid tillföras ytterligare kapital.

Departementschefen föreslår, i syfte att trygga företagets likviditet för den närmaste tiden, att staten ger bolaget stöd i form av ett aktieägare-tillskott av 100 milj. kr. utan förräntnings- och återbetalningsskyldighet.

Ett tillskott av denna storlek anses räcka till att lösa in kortfristiga räntebärande betalningsförpliktelser m. m., att ge en viss säkerhetsmarginal för eventuellt tillkommande likviditetspåfrestningar samt att slutföra pågående investeringar och göra smärre investeringar av karaktären ersättningsanskaffningar. Däremot anses det nämnda tillskottet inte ge utrymme för större angelägna investeringar. Lönsamheten av dylika investeringar avses skola närmare utredas inom bolaget. Frågan om ytterligare kapitaltillskott för investeringsändamål får enligt departementschefen framdeles underställas riksdagens prövning i den mån bolaget i anslutning till utredningen lägger fram färdiga investeringsprojekt som bedöms uppfylla kraven på god lönsamhet. Med hänsyn till att bolagets i varulager och kundfordringar bundna belopp vida överstiger den rörliga kredit intill 75 milj. kr. som bolaget sedan år 1954 disponerar i riksgäldskontoret föreslår departementschefen att kreditens maximibelopp höjs till 125 milj. kr.; härigenom kan vid behov f. n. bundna medel i motsvarande mån frigöras för redan nu aktuella investeringsändamål.

Departementschefen gör också i propositionen det uttalandet, att det är av utomordentligt stor betydelse att företaget tekniskt och kommersiellt stabiliseras så att det på ett affärsmässigt godtagbart sätt kan hävda sig i den hårdnande konkurrensen på stålmarknaden. Utskottet vill understryka detta uttalande. Enligt utskottets mening är subventioner principiellt icke gagneliga för stabilitet och framtidstro i den ekonomiska utvecklingen och kan icke heller vara det för NJA och dess anställda. Målsättningen för NJA:s del bör därför nu, när uppbyggnadsperioden i det väsentliga avslutats, vara att göra driften vinstgivande. Utskottet har också blivit övertygat om att verksledningen helhjärtat strävar att uppfylla denna målsättning. När statsmakterna på sin tid hade att taga ställning till frågan om företagsform valdes att ge järnverket bolagsform för att betona vinstsyftet och självständigheten i driften. Vid övervägandet om lämpligaste metod för det nu aktuella kapitaltillskottet bör enligt utskottets mening sedvanliga företagsekonomiska regler i görligaste mån följas. Utskottet är medvetet om att vid koncernförhållanden i det enskilda näringslivet aktieägartillskott är en förekommande form av ekonomiskt stöd för att tillföra företag ytterligare inkomster. Med hänsyn till önskvärdheten av att NJA icke blir föremål för en direkt subvention utan att tillskotten lämnas i affärsmässiga former vill utskottet förorda en något annan metod för medelstillförseln än departementschefen föreslagit. Utskottet föreslår i likhet med bolagets styrelse att aktiekapitalet ökas med 100 miljoner kronor genom att staten tecknar nya aktier i bolaget. Med hänsyn till att bolaget praktiskt taget saknar reservfond föreslår utskottet vidare att nyemissionen äger rum till 120 procent och att därigenom ytterligare inflytande 20 miljoner kr. tillföres reservfonden. Härigenom ges bolagsledningen en ökad rörelsefrihet i den ekonomiska skötseln av företaget. Medel för aktieteckningen torde få anvisas på kapitalbudgeten.

Utskottet har observerat att vid utgången av år 1965 företagsekonomiskt motiverade avskrivningar till ett belopp av 48 milj. kr. icke kunnat verkställas, varigenom värdena på bolagets anläggningstillgångar blivit företagsekonomiskt sett för högt upptagna. Då det årliga avskrivningsbehovet för dessa beräknas till 30 milj. kr. och det för innevarande och nästa verksamhetsår förutses att rörelsen icke kan ge nämnvärda överskott för avskrivningar torde åtgärder böra vidtagas för att förhindra bokföringsmässiga värden som med betydande belopp överstiger de verkliga värdena på anläggningstillgångarna. Utskottet förordar för att möjliggöra erforderliga avskrivningar att aktiekapitalet nedsättes med 100 milj. kr. och att riksdagen i skrivelse delger Kungl. Maj:t denna sin mening. Genom vad utskottet sålunda förordat blir det utdelningsberättigade kapitalet oförändrat. För att möta behovet av rörelsemedel har bolaget upptagit två reverslån, varav det ena på 10 milj. kr. förfaller i maj 1966 och det andra på 30 milj. kr. i slutet av år 1967. Enligt vad utskottet erfarit är dessa lån upptagna i Sveriges Kreditbank. Departementschefen uttalar att aktieägartillskottet avses skola användas att lösa in kortfristiga räntebärande betalningsförpliktelser, vartill dessa lån får räknas. Därest säkerheten för dessa lån förstärkes genom att staten ikläder sig garanti för desamma, torde NJA:s likviditet dock bliva tryggad. Utskottet finner det naturligt att statens bank lämnar NJA finansiellt stöd när detta kan ske utan åsidosättande av fullt bankmässiga grunder. Utskottet förordar följaktligen att riksgäldskontoret bemyndigas ikläda staten garanti för lån till högst 40 milj. kr.

Sammanfattningsvis har utskottet vid sin prövning av Kungl. Maj:ts förslag funnit att riksdagen bör möjliggöra NJA:s fortsatta verksamhet, ehuru i former som ansluter sig till dennas affärsmässiga karaktär i högre grad än vad Kungl. Maj:t föreslår. Utskottet tillstyrker därför motionerna I: 691 och II: 849 i vad avser nedsättning av bolagets aktiekapital, nyteckning av aktier samt viss lånegaranti, samt avstyrker Kungl. Maj:ts förslag om aktieägartillskott och ökning av den rörliga krediten i riksgäldskontoret till 125 milj. kr., ävensom yrkandet i motionerna I: 689 och II: 848 om ökning av densamma till 175 milj. kr.»

dels ock att utskottets hemställan under 1. och 2. bort ha följande lydelse:

»1. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 691 och II: 849 samt med avslag å motionerna I: 689 och II: 848, samtliga motioner såvitt nu är i fråga,

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett reservationsanslag av 100 000 000 kr. för tillskott till Norrbottens järnverk aktiebolag;

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag om ökning av den av Norrbottens järnverk aktiebolag disponerade rörliga krediten i riksgäldskontoret;

2. att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 691 och II: 849, såvitt nu är i fråga,

a) till *Nyteckning av aktier i Norrbottens järnverk aktiebolag* på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 120 000 000 kr.;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kännna vad utskottet anfört angående nedsättning av Norrbottens järnverk aktiebolags nuvarande aktiekapital;

c) bemyndiga riksgäldskontoret att ikläda staten garanti för lån till Norrbottens järnverk aktiebolag intill ett belopp av högst 40 000 000 kr.;»

2) av herr *Larsson* i Hedenäset.

Särskilt yttrande

av herrar *Strandberg* och *Petersson*, vilka anfört:

»Vi kan med tillfredsställelse instämma i departementschefens mening att Norrbottens järnverk skall tekniskt och kommersiellt stabiliseras så att det på ett affärsekonomiskt godtagbart sätt kan hävda sig på stålmarknaden. Enighet råder om att företaget härför behöver ett avsevärt kapitaltillskott. Frågan om NJA:s framtida driftsformer och inriktning avses utredas bl. a. med hjälp av utomstående expertis. Vi anser det härvidlag av stor betydelse att frågan om samgående mellan NJA och LKAB upptages till förut-sättningslös prövning. Samverkan bör ske i sådana former att lönsamheten för de båda företagen kan redovisas var för sig.

Från LKAB:s sida föreligger önskemål om vidare förädling av malmen. Enligt vår mening finns här en direkt anledning till närmande mellan NJA och LKAB. Forskning, laboratoriekostnader, viss administration m. m. skulle kunna samordnas och borde ge möjlighet till besparingar. Samordningen torde också kunna öka båda företagens kunnande på malmförädlingens område. Utredningen bör också förut-sättningslöst pröva möjligheterna att genom samverkan påverka NJA:s stabilitet och vilken inverkan detta i så fall kan medföra för såväl NJA:s som LKAB:s driftsresultat.»